

Menneisyys virkistys- ja opetuskohteena

ROBERT M. NEWCOMB *Planning the Past. Historical Landscape Resources and Recreation.* Dawson-Archon Books, Studies in Historical Geography, Folestone 1979. ISBN 0-7129-0816-1. 256 sivua. Hinta £ 8.00.

Laajaa kannatusta saaneet Tampereen kauppahallin virastotalon ja Turun Vartiovuorenmäen valtaukset osoittavat, että Suomessakin 1960-luvun historiaton, tietokoneen kylmiin lukuihin perustuva suunnittelu on kulkemassa tiensä päähän. Tilalle on tulemassa ihmisen tarpeita ja oikeuksia kunnioittava ajattelutapa, joka vaatii historiallisesti merkittävien kohteiden säilyttämistä niihin sisältyvien ja liittyvien ei-monetääristen arvojen vuoksi. Newcomben teos tuo hyvän lisän tämän prosessin ympärillä käytyyn keskusteluun, sillä kirjoittajan päämääränä on osoittaa, että huolellisen suunnittelun avulla on mahdollista yhdistää merkittävien historiallisten miljöiden — oli sitten kysymys kivikautisesta kylästä tai 1800-luvun teollisuuslaitoksesta — suojelemiseen tähtäävät päämäärät sekä niiden virkistys- ja opetuskäyttö. Lähinnä kolmesta erisuuruudesta ja erilaista suunnittelupolitiikkaa noudattavasta maasta, Iso-Britanniasta, Tanskasta ja Yhdysvalloista, peräisin oleviin esimerkkeihin tukeutumalla Newcomb pyrkii myös osoittamaan, että maantieteilijä voi antaa merkittävän panoksen käytännön suunnittelutyöhön. Tämä perustuu siihen, että maantieteilijä on tietoinen prosesseista, jotka ohjaavat alueiden luonteen muuttumista ja pystyy systemaattisesti hahmottelemaan eri aikakausien maisemaan jättämän perinnön.

Rakenteeltaan teos on jakaantunut neljään osaan. Johdannossa kirjoittaja kuvaa menneisyyden muistomerkkien arvostuksen yleistä kasvua,

muinaisjäänteiden soveltumista virkistystarkoituksiin sekä maantieteilijän erityisiä taitoja tehdä menneisyyden maisemat ymmärrettäviksi.

Ensimmäisessä varsinaisessa kappaleessa Newcomb esittelee aluksi lukuisia toimivia, suurelle yleisölle tarkoitettuja historiallisia nähtävyyksiä. Tässä yhteydessä hän kiinnittää erityistä — ja ansaittua — huomiota Sjäällannissa, Lejren kunnassa sijaitsevaan Hjerl Heden ulkoilmamuseoon, jossa kävijällä on ainutlaatuinen tilaisuus tarkastella tanskalaisen kylän kehitystä kivikaudesta 1900-luvun alkuun. Esitellessään eri tyyppisiä menneisyyden muistomerkkejä Newcomb pohtii samalla, miksi ne ovat suosittuja ja miksi ne soveltuvat niin hyvin koulutus- ja virkistystarkoituksiin. Tämän jälkeen tekijä tarkastelee, millä eri menetelmillä Englannissa, Tanskassa ja Yhdysvalloissa on pyritty kokoamaan tiedostoja historiallisesti merkittävistä kohteista ja esittää lyhyen yhteenvedon näiden maiden muinaismuistojen suojelua ja valvontaa koskevasta lainsäädännöstä. Newcomb pitää erityisen tärkeänä sitä, että historiallisten jäänteiden suojelua vaativat piirit osaavat yhdistää voimansa esimerkiksi ympäristönsuojelijoiden kanssa ajaessaan asioitaan virka-portaissa.

Toisessa kappaleessa Newcomb jakaa suojeltavat maisemat neljään eri tyyppiin: maaseutu- ja kaupunkimaisemat, teollisuuden ja julkisen hallinnon (tekijä käyttää tässä yhteydessä ilmaisua »imprint of the state») leimaamat maisemat, ja tarkastelee, miten kukin näistä tyypeistä soveltuu suunniteltuun virkistys- ja opetuskäyttöön. Jako ei ole aivan aukoton ja kattava, mutta se on sovelias kirjan tähtäämän yleiskuvan antamiseen. Jälleen Newcomb esittää lukuisia mielenkiintoisia esimerkkejä erityyppisistä suojelukohteista sekä kolmesta pääkohdemaasta että lukuisista muista maista. Erityisen monipuolisesti hän tarkastelee muinaisten teollisuusalueiden suojelua ja virkistyskäyttöä, sillä hän kantaa jopa huolta siitä, miten on mahdollista lievittää kurjien työläisamusten kävijöissä aiheuttamaa esteettistä mielipahaa. Kiinnostavalla tavalla tekijä esittelee myös suunnitelmia suojella alueita sen vuoksi, että ne edustavat maan luontoa aidoimmillaan ja ovat siten tärkeitä maan identiteetin jatkuvuudelle.

Viimeisessä kappaleessa Newcomb esittää arvion historiallisesti merkittävien kohteiden suojelun nykytilasta. Hän kohdistaa päähuomionsa kahteen ongelmaan: miten on mahdollista yhdistää toisaalta historiatieteen edellyttämä tarkkuus ja suuren yleisön vaatima yleisluontoisuus ja kiinnostavuus ja toisaalta julkisen vallan kontrolli- ja suojelulainsäädäntö sekä vapaa yritteliäisyys. Suojelutoimenpiteiden onnistumisen edellytyksenä hän pitää tarkkaa menneisyyden miljöiden inventointia ja evaluointia. Vasta sitten, kun tämä työ on tehty, Newcomben mukaan on mahdollista päästä todella merkittäviin tuloksiin.

Newcomben teoksella on sekä hyvät että huonot puolensa. Kirja käsittelee ajankohtaista ja tärkeää kysymystä ja valottaa sitä monelta taholta. Newcomben valokuvat, joista useat ovat tosin valitettavan sottuisia, ja diagrammit liittyvät hyvin tekstiin, joskaan ne eivät yksinkertaista tai vie sitä eteenpäin. Teos on hyvin kirjoitettu, vaikka toisinaan tekijä sortuu hämmentävään sanamaalailuun.

Teoksen suurin heikkous on sen yleisluontoisuus. Historiallisen tutkimuksen ideologiset ulottu-

vuudet sivuutetaan lähes kokonaan. Tekijä tyytyy luonnehdintoihin kuten »isiemme perintö» eikä pyri vakavissaan vastaamaan kysymyksiin: kenen menneisyys on kyseessä ja kenelle ja kuinka valikoidusti sitä näytetään. Suomalainen kartanomiljöönkin herättää luokkatietoisessa työläisessä varsin toisenlaisia tuntemuksia kuin aatelisrouvassa. Kirjoittaja ei ole myöskään kiinnittänyt riittävästi huomiota menneisyyden maisemien suojelua ja suunnittelua käsittelevään teoreettiseen keskusteluun. Esimerkiksi Yi-Fu Tuanin nimeä saa turhaan hakea lähdeluettelosta. Teoksen puutteet selittyvät kuitenkin suurelta osin sillä, että se pyrkii antamaan vain yleiskuvan aiheestaan. Tämän tehtävän se täyttää varsin mallikkaasti ja on siten hyvinkin lukemisen arvoinen.

ALLAN TIITTA

Maantieteen laitos, Helsingin yliopisto